

gova široka razgledanost in obenem nesamoniklost so zarisani v primernih razsežnostih. Medtem pa ko je Franu Levcu namenjena skoraj prevelika pozornost, je Fran Celestin domala povsem zapostavljen. Med tako imenovanimi »ljudskimi pripovedniki« (tak je tudi naslov!), kamor je Filip Kalan uvrstil Trdino, Erjavca, Mencingerja, Jurčiča, Kersnika in Tavčarja, je dokaj neprizanesljivo sodbo izrekel o Mencingerju in Jurčiču. Za Mencingerja je ob koncu pikro zapisal: »In tako je eden najboljših spisov med izbranimi spisi tega razboritega čitalniškega filozofa njegov lastni nagrobni napis, ki ga je sestavil dve leti pred smrtjo...« (Str. 102.) Jurčiču pa je naš avtor prisodil kar dosti fabulistične spretnosti, medtem ko ga zaradi drugih pisateljskih lastnosti ni uvrstil kaj prida visoko med druge slovenske pripovednike. S precejšnjo mero zadržanosti je prikazano tudi Kersnikovo in Tavčarjevo delo, z izjemo Visoške kronike, ki jo je avtor označil za »mojstrovino čiste epike«.

V poglavju *Trije ljudski pevci* je Filip Kalan izluščil estetsko vrednejše stvaritve treh pesnikov iz dobe realizma — Jenka, Gregorčiča in Aškerca — in jim prisodil ustrezno mesto, obenem pa slovstveno delo obravnavanih osebnosti uokviril z oznako »narodnobuditeljsko«, to pa naj bi bila na vrednostni lestvici zelo nizka stopnja. »Delo ljudskih pripovednikov in njihovih pesniških vrstnikov, tako zajetno po izobraževalnem pomenu in tako skromno po umetniški vrednosti, pa dokazuje precej drugačen estetski učinek tega, kar se da opisati s poizkusom literarnega programa trojice Levstik-Stritar-Levec: povsem očitno je dejstvo, da je Levstikov slovstveni program, ki se s Stritarjevimi in Levčevimi svetovljudskimi olajšavami

vred omejuje malone samo na družbeno-koristne težnje, potisnil slovensko književnost vsaj po estetski plati spet tja, kjer je bila pred nastopom Franceta Prešerna — v narodnobuditeljsko dejavnost« (str. 130). Res je, da ne moremo z estetskimi merili preveč visoko vrednotiti njihovega dela (z nekaterimi izjemami), toda kljub temu ne bi mogli sprejeti teze o »somraku skromne regionalnosti«, ki da je zajela tudi slovensko književnost. Ali lahko trdimo, da v teh literarnih delavcih (»ljudski pripovedniki in njihovi pesniški vrstniki«) ni bilo niti malo upora zoper pritlikavost duha in majhnost družbenopolitičnih in kulturnih razmer na Slovenskem? Govoriti o »slovstveni zaostalosti« je prav gotovo problematično, čeprav je seveda res, da se Slovenci za drugo polovico 19. stoletja ne moremo pohvaliti z visoko umetniško ravnijo svoje literarne produkcije.

Proti vsemu konservativnemu v slovenskem kulturnem in političnem življenju, poprečnemu in izrazno zaostalemu se je uprla najmlajša generacija s Cankarjem in Župančičem in s svojim delom, polnim svežine, odpirala nove horizonte in utirala pota modernemu umetniškemu izražanju v literaturi. V zadnjem delu svoje knjige — *Rojstvo slovenske moderne* — je Kalan orisal začetek moderne in v nasprotju s prejšnjimi poglavji (estetsko vrednotenje) dal poudarek zlasti zunanjemu nastopu nove generacije in okoliščinam, ki so vplivale na porajanje moderne.

Za konec naj zapišemo da je Kalanovo delo zanimivo in duhovito napisano, vendar mu nekatere le preveč samovoljne razlage zmanjšujejo vrednost in po vsej verjetnosti tudi bralčevo simpatijo.

Gregor Kocijan
Pedagoška akademija v Ljubljani

PROBLEMI LITERARNOZGODOVINSKE SLAVISTIKE NA MADŽARSKEM

Literarnozgodovinska slavistika na Madžarskem je stara toliko kot literarna zgodovina v današnjem smislu besede, ki se je bila izoblikovala v dobi romantike. »Oče« madžarske literarne zgodovine Toldy Ferenc je pisal svoja »estetska pisma« o madžarski romantični epiki in nasploh o vprašanih romantične literarne teorije v istem času kot svoja poročila o ruskih,

čeških, srbskih in poljskih literarnih pojavih. Res je, navadno je uporabil posredni jezik (zvečine nemški), a že med prvimi je spoznal (leta 1828) Puškinov talent, leta 1830 se je navduševal za Kraljedvorski rokopis (iz tega je celo prevedel nekaj vrstic), kakor je tudi za leipziško izdajo zbirke narodnih pesmi Vuka Karadžiča, iz katere je v začetku 30-ih let prejšnjega sto-

letja v madžarski prozi komentiral epično pesem Žena bogatega Glavana.

Dandanašnji poteka prav tako obsežno, intenzivno in v prvi vrsti najnovejše izkušnje komparative upoštevajoče delo tako na področju posrednih in neposrednih stikov med madžarsko književnostjo in slovanskimi literaturami, kakor tudi na področju raziskovanja posameznih slovanskih nacionalnih literatur. Starejša generacija še danes delujočih slavistov (kot npr. Hadrovics László, Kovács Endre, Sziklay László, in tudi Dobossy László sodi sem) je svojo pot nastopila v 30-ih letih našega stoletja, prve njene objave so se pojavile v reviji Apolo (1934-40), oziroma v Archivum Europaeo — Centralis et Orientalis, nato v Études Slaves et Roumaines (1948-49, v ponatisu na začetku 70-ih let) in v Studia Slavica Ac. Sc. Hungaricae, ki je začela izhajati leta 1954, seveda tudi v madžarskih strokovnih revijah Irodalomtörténeti Közlemények (Literarnozgodovinski vestnik), Filológiai Közöny (Filološki glasnik) srečamo njihova dela in imena. Ta generacija je spočetka menila, da je treba sosednjo slovansko literaturo raziskovati z vidika madžarske literature in da je treba postaviti v ospredje problem vplivov. Dosegli so dokaj dragocenih uspehov, toda njihova metoda, ki jo je mogoče označiti kot »hungarocentriem«, se je opirala le na zgodovino stikov. Pri tem so raje študirali književnosti, ki so jih sami posredovali, kot pa one, ki so jih sprejemali. Stališča posameznih slovanskih literatur z madžarsko so gledali izolirano in so računali zgolj na to, da so vse te kulture deli večje enote, ki jo lahko imenujemo vzhodna srednja Evropa in da kažejo številne identične razvojne zakonitosti tega kompleksa. K razcvetu literarnozgodovinske slavistike je pripomogel predvsem razmah komparative. Dokler namreč gledamo na posamezne slovanske književnosti v sklopu drugih slovanskih literatur in izpustimo književnosti narodov, ki tudi geografsko sovpadajo, toliko časa dobimo torzo namesto prave podobe. Lahko se zgodi, da je to, kar smo imeli za slovanski specifikum, v resnici značilno le za nekatere slovanske literature (za druge nel) in za madžarsko, avstrijsko in romunsko. Primer: jezikovna obnova se je odvijala na podoben način v češki in madžarski književnosti na eni strani, kot se je v slovaški ter romunski na drugi. Medtem ko je pri formiranju češkega in madžarskega književnega jezika imela poglavitno vlogo neologija, so se slovaški, romunski,

srbski in novogrški književni jezik mogli izoblikovati le tako, da so morali pretrgati z vse bolj zastarelim *umetnim* jezikom, zakoreninjenim v teološko-cerkveni tradiciji. Da ne govorimo o tem, kako je bilo v začetku 19. stoletja v Pešt-Budimu eno glavnih središč srbske, slovaške, novogrške in madžarske književnosti; tu so namreč prebivali tačas Jan Kollar, Vörösmarty, Miloš Svetić, Teodor Pavlović, Toldy Ferenc, transilvansko-romunska triada itn. Ti pisatelji so se zvečine poznali oziroma so vedeli drug za drugega in navezovali stike prek polemik in opazovaje drug drugega. Izpričevanje tega nenehnega medsebojnega vplivanja je postalo osrednji predmet znanstvenega raziskovanja.

Poleg neposrednih raziskovanj s področja zgodovine medsebojnih stikov dobivajo čedalje bolj izkristalizirano podobo prave komparativne raziskave. Od primerjalne literarnozgodovinske konference v Budimpešti leta 1962 se je teoretsko že skoncipirala zahteva: treba je poiskati med literaturami našega območja one strukturalnotipološke paralelne možnosti, ki jih določajo identični oziroma podobni družbenopolitični in kulturno-psihološki dejavniki z istovetnimi ali podobnimi karakteristikami. Ne mislimo, da bi registrirali naključne in priložnostne kontakte. Pač pa nameravamo osvetliti ona skupna vsebinska obeležja, ki so bila izoblikovana z identično ali podobno potjo usode, zgodovine, žitja in bitja med narodi, in katera na podoben način izraža literatura posameznega obdobja. Mogoče je marsikaj sklepati iz dejstva, da se v območju med rusko in nemško literaturo ni izoblikoval klasicizem ene vrste, npr. francoskega, angleškega ali nemškega tipa, temveč je kdaj pa kdaj en sam avtor v enem samem življenjskem delu poskušal doseči svojo sintezo klasicizma različnih faz. Torej se je miselni svet angleškega racionalizma, nemškega sentimentalizma ali francoskih enciklopedistov uresničil v enem samem življenjskem delu nekega pisatelja. Navedli bi drug očiten primer: slovaška, madžarska, romunska, češka, srbska, slovenska, hrvaška in druge književnosti hočejo vse od kraja ustvariti svoj narodni epos — v dobi romantike (ko v zahodni Evropi npr. Balzac že realizira realistični roman!) Ti narodni epi redno pesnijo zamišljeno narodovo davnino, njegove zgodovinske dogodke, ki jih imajo za usodne in skušajo z navdušujočimi slikami stare slave ali rodoljubja davno preminulih časov prebuditi

narodno zavest. Pradavni tip teh nacionalnih epov je Eneida. Le da prvo polovico 19. stoletja že romantika pošlje svoj »iz-ziv« pesnikom in oni hočeš nočeš transformirajo tradicionalni ep, ustvarijo novo hierarhijo književnih vrst in lirično-epično poemo ter z verzifiziranim romanom tako rekoč prehitijo obliko romana, ki slika ekstenzivno celotnost.

Teh nekaj primerov bržkone označuje smeri in dileme, ki označujejo dejavnost madžarskih raziskovalcev. To ne pomeni, da v pretresu posameznih slovanskih literatur ne bi prišli do izredno pomembnih rezultatov. V nadaljnjem bomo zasledovali obrisno podobo le-teh, upoštevaje povsod samo najbolj bistvene.

Menimo, da ne pretiravamo, če za razdobje zadnjih 30 let štejeemo kot najimpozantnejši madžarski literarnozgodovinski prispevek s področja slavistike »Zgodovino slovaške književnosti«; spisal jo je Sziklay László in je izšla 1962 na 800 straneh. To je prva slovaška literarna zgodovina v tujem jeziku, ki je ni spisal Slovak; razsežen pregled slovaške književne dejavnosti od začetkov pa skoraj do naših dni, s specialnega vidika madžarskega literarnega zgodovinarja. Zgodovina slovaške literature iz zornega kota pripadnika drugega naroda. »Na ta način sem lahko zbral vse, kar je v knjigi novega glede na doslej objavljena podobna dela« — piše avtor v predgovoru. Zato je v obdelavi snovi ta v slovaški literaturi izvedeni znanstvenik, ki sicer zasleduje književne pojave v širšem literarnem kontekstu, privzel dotlej zanemarjeno periodizacijsko in analizirajoče stališče, pomembno tudi za slovaške literarne zgodovinarje. Sziklayev objavljeno publikacijo je oskrbela Magyar Tudományos Kiadó (Madžarska znanstvena založba), izmed štirih lektorjev sta bila dva slovaška strokovnjaka.

V vrsti popularno sestavljenih literarnozgodovinskih izdaj založbe Gondolat (Misel) naj omenimo knjigo znanega prevajalca in pesnika Csuké Zoltána »Zgodovina književnosti jugoslovanskih narodov« (Budimpešta, 1963). Lepo ilustrirana, čez 550 strani obsegajoča knjiga je poskus paralelnega prikaza srbskega, hrvaškega, slovenskega in makedonskega literarnega razvoja. Knjiga ni znanstvena, temveč je mestoma prav kompilacijske narave, vendar je tudi kot taka koristno branje madžarskemu bralcu. Pri tem moramo omeniti še zgodovino bolgarske literature, ki sta jo

skupaj spisala Juhász Péter in Sipos István; s svojimi natančnimi podatki ter lepim podajanjem je knjiga zanesljiv in dober informator.

Tem knjižnim podjetjem je moč priključiti nekaj izdaj serije »malo ogledalo«, kolikor jih je doslej izšlo. Le-te v odlomkih, z uvodno osvetlitvijo posameznih dob in v miniaturnih pisateljskih portretih obrisno podajajo bolgarsko, srbohrvaško kot tudi slovensko književnost.

Pomembno in sintetizirajočim zahtevam ustrezajočo vlogo igrajo študije, objavljene v zadnjih letih. Mladi, obetajoči znanstvenik Sárkány Oszkár, žrtev 2. svetovne vojne, je bil spisal zanimive razprave v glavnem o češko-madžarskih stikih; prikazal je stične točke češke in madžarske romantike, odmev, ki so ga imela potovanja Madžarov v Prago. Ti prispevki so našli svoje mesto 1974 v posthumno izšli knjigi z naslovom »Izbrane študije«. Na češko-madžarske stike 20. stoletja predvsem se je osredotočil Dobossy László, npr. na madžarske duhovne odzive Haškovih del (Srednjeevropski človek, 1972.), kontakte med poljsko in madžarsko kulturo, skupne poteze slovaško-madžarskega simbolizma, odmeve študije odličnega polonista Kovácsa Andreja »Népek országotján« (Na križiščih narodov), Budimpešta 1974. Posebej velja omeniti obsežno publikacijo z naslovom »Szomszédainkról« (O naših sosedih), Budimpešta, 1974, bogato načelnih in praktičnih tém, v katerih pisec Sziklay László načenja vzhodno-srednjeevropske raziskave in značilnosti tega območja.

Doslej še nismo govorili o madžarski rusistiki, ki žanje menda največ uspeha v deželi. Samo o Dostojevskem je bilo spisanih več vznemirljivih knjig spod peresa madžarskih avtorjev. Bakcsi György se je lotil orisa kar celotne podobe Dostojevskega (Dostojevski, 1970; Svet Dostojevskega, 1971, 2. izdaja 1974), Feher Ferenc: Pesnik nasprotij (Dostojevski in kriza individua); pod tem naslovom je izdal 500 strani obsegajočo knjigo (Budimpešta 1972), Meszerics István je v svoji mali monografiji razpravljal o duhovni drami Dostojevskega (Budimpešta 1974). Poleg tega je Zöldhelyi Zsuzsa objavila v dveh knjigah najpomembnejše dokumente madžarske recepcije ruske literature in prevodov iz nje (Ruski pisatelji v madžarskih očeh, 1974, 1.—2. zvezek) in dokumentirano obdelala rusko-madžarske stike v obdobju enega stoletja (1820—1920). V seriji publi-

kacij Az Irodolomtörténeti Kiskönyvtár (Mala literarnozgodovinska knjižnica) so objavili knjige: Zöldhelyi Zsuzsa o Turgenjevu, Rév Mária o Saltikovu-Ščedrinu, znameniti pisec, nagrajen s Herderjevo nagrado, Németh László pa je izdal knjigo o Puškinu. V tej seriji knjižnih izdaj so izšli še: Olbracht izpod peresa Zádorja Andrása, o Mickiewiczu je pisal Sziklay László, o Reymontu Kovács Endre, o Hašku in Čapku pa je Dobossy László objavil malo monografijo. Če se povrnemo na rusistiko in zanemarimo številna dela, ki obravnavajo detaljna vprašanja (vendar tokrat že z novih stališč), moramo vendarle poudariti dvoje obsežnejših del: pisateljske portrete Töröka Endreja, ki pregledno obdelajo rusko literaturo 19. stoletja (Ruska književnost v 19. stoletju, Budimpešta, 1970), nadalje skupno kulturnozgodovinsko knjigo Ljudmile Sargine in Emila Niederhauserja, ki izpričuje nastajanje ruske kulture (Ruska kultura v 19. stoletju, Budimpešta, 1970).

Na iniciativo literarnozgodovinskega inštituta Madžarske akademije znanosti so vznikli zborniki, ki obravnavajo stike med madžarsko in posameznimi slovanskimi literaturami. Kot prvo je izšlo obsežno delo v 3 zvezkih s področja rusko-madžarskih literarnih stikov, ki obsega snov od Igorjeve pesmi, bilin, od madžarskega problemskega kroga Puškina, prek ruske dramske književnosti, Turgenjeva, do književnosti 20. stoletja; vse to je hkrati s sprejemanjem sovjetske književnosti privedlo do registracije najnovejših kulturnih stikov. Naslednji zbornik je izšel s področja češkoslovaško-madžarskih literarnih stikov, in sicer že po skupnem češkoslovaško-madžarskem podjetju, v madžarskem, češkem oziroma slovaškem jeziku. Glavne teme so: vpliv husitizma na Madžarskem, peštanska leta Jana Kollárja, češko-madžarski in slovaško-madžarski stiki med dvema vojnama oziroma pregled obojestranskih književnih prevodov po letu 1945. Zbornik, ki obravnava poljsko-madžarske književne stike, se je pojavil s skupno izdajo Poljakov in Madžarov v madžarskem oziroma poljskem jeziku. Tukaj pa že ni bil namen zgolj odkrivanje stikov in motivov, ki so se pretakali med književnostma. Tipološka primerjava Józsefa Attile in Broniewskega ali češko-madžarsko-poljskega psevdoromantičnega zgodovinskega romana je obljubljala in izpolnila analizo širšega razgleda in tako, ki je vključila tudi drugotne književne pojave. Končno je leta 1972 izšla publikacija

»Szomszédtság és közösség« (Sosedstvo in družba) v uredništvu Vujicsicsa D. Sztojána. (Prav tako je pravkar omenjeni avtor priskrbel izdaje prevodov južnoslovanskih ljudskih pesmi, kot tudi širokopotezno Antologijo jugoslovanskih pesnikov, 1963 v knjigi); omenjena publikacija je zbornik, ki govori o srbskohrvaško-madžarskih stikih. Med uredniki nastopajo najboljši strokovnjaki te discipline: med drugimi od Hrvatov M. Matković in I. Frangeš, od Srbov B. Kovaček in M. Popović, od Madžarov pa Vujicsics D. Sztoján, Sziklay László, Póth István in avtor teh vrstic. Dasiravno je zvezek izšel samo v madžarsčini, je njegov odmev znaten: folklor, teorija in praksa prevajanja, možnost kulturnega posredovanja v preteklosti, enako široko je zajeta v tem zvezku problematika književnih vrst, ponajveč srbsko-madžarskega in hrvaško-madžarskega jezikovnega medija. Vendar pa Vargyas Lajos, govorec o mednarodnih motivih ljudske pesmi, obilno črpa tudi iz slovenskih izdaj. Angleški profesor R. Auty primerja jezikovne obnove srbskega, hrvaškega, slovenskega in madžarskega jezika, medtem ko novosadski univ. prof. Bori Imre dokazuje južnoslovansko-madžarsko avantgardno vzporednost s slovenskimi primeri.

Tudi madžarska lepenistika zasluži precejšnjo pozornost. Poleg leposlovnih izdaj s slovensko tematiko (glej: Franc Toth: Slovenski avtorji v madžarsčini, Knjiga 1974, št. 9, 433—436) in njihovega kritičnega odmeva moremo imeti za pomembno tudi znanstveno delo. Madžarska znanstvena glasila navajajo delno jugoslovanske avtorje. Tako je Slobodan Z. Marković podal v svojem delu (Ekspressionizem v jugoslovanskih literaturah, Helikon 1964, 195—207) tudi karakteristiko slovenskega ekspressionizma. Štefan Barbarič se je udeležil šopronskega kongresa, ki je razpravljalo o problemih humanizma in renesanse v srednji Evropi; njegovo predavanje z naslovom Slovenska protestantska književnost v toku evropskega humanizma je prav tako izšla v Helikonu (1971, 344—352). Janez Rotar je s spretnimi potezami orisal sodobno slovensko literaturo (Jelenkor /Sodobnost/ 1970, 923—929, 1030—1036), medtem ko je Alfonz Gspan predstavil madžarski slavistični javnosti literaturo slovenskega razsvetljenstva (Studia Slavica 1972, 287—302). A nič manjše priznanje ne gre madžarski strokovni znanosti. V prvi vrsti moramo upoštevati dognanja Hadrovicsa Lászla, ki zadevajo starejšo slovensko književnost: Ein Bussgebet der

ungarländischen Slowenen aus 17. Jahrhundert (Studia Slavica 1956, 388—394), Gebete und Gesänge einer slowenischen Rosenkranzbruderschaft aus dem XVII. Jahrhundert (prav tam 1957, 397—401). Tudi razvejana dejavnost Angyala Andreja je bogata številnih vzporednic v slovenskem pogledu; najprej sestavek o nekdanjem izletu J. S. V. Popoviča (1705—1778) po šopronski župniji, dalje Slovenski znanstvenik pri Nežiderskem jezeru (Soproni Szemle 1956), 79), nato je predstavil šopronske stike Barle Mihályja (Iz zgodovine stikov šopronske slovanske kulture, prav tam, 1961, 265—267). S toplimi besedami se je spomnil Avgusta Pavla, poleg Vilka Novaka najodličnejšega raziskovalca slovensko-madžarskih stikov med obema vojnama (Avgust Pavel, Slavica 1961, posebni odtis). Pisca teh vrstic zanima pretres vzhodne srednjeevropske romantike in njene karakteristike. Njegovo delo z naslovom Die Fragen des Überganges von Klassizismus in die Romantik in der Dichtung von Mickiewicz, Mácha, Prešeren und Vörösmarty (Studia Slavica 1973, poseben odtis) je pravzaprav predavanje, ki ga je bil imel na varšavskem slavističnem kongresu. V novejšem času je razčlenjeval literarni deli Vörösmartyja in Prešerna, presoja ju kot funkcijo nacionalnega epa (Zalanov beg in Krst pri Savici, Znanstveni vestnik Inštituta za hungarologijo, Novi Sad 1974, št. 18).

Pojavljajo se čedalje večje zahteve po bolj sintetičnem raziskovanju obeh sosednjih literatur, ne samo da ju obravnavamo z enega vidika. V teh poskusih sintetiziranja dobiva pomembno mesto seveda tudi proučevanje slovenske literature. Z lepim primerom je postregel Angyal Endre v svojem delu Die slawische Barockwelt (1961, poljsko: Świąt slowianskiego baroku, Warszawa 1972); sem spada že omenjena knjiga Sziklaya Lászla, kakor tudi znanstvene konference o razsvetljenstvu, ki jih Madžarska akademija znanosti prireja v Mátrafüredu že vrsto let z madžarskimi, češkimi, slovaškimi, romunskimi, francoskimi, nemškimi, avstrijskimi in belgijskimi udeleženci. S teh konferenc se je gradivo prve pojavilo že tudi v tisku: Les Lumières en Hongrie, en Europe Centrale et en Europe Orientale (Budimpešta 1971). Pisec teh vrstic je pravkar — med drugim — pograjal negotov značaj terminusa »vzhodna srednja Evropa« pri posameznih predavateljih in je pospešil intenzivnejše proučevanje literature avstrijskega in slo-

venskega razsvetljenstva. Gradivo druge konference je v tisku in bo izšlo leta 1975.

Naj opomnimo, da ima madžarski znanstveni svet izredno aktivno vlogo v delu AILC-a, na njegovih posvetovanjih kot tudi na slavističnih kongresih. Zadnjih se je pod vodstvom Hadrovicsa Lászla udeležila številna delegacija. Predavanja so v polnem obsegu objavljena v reviji Studia Slavica (madžarsko gradivo praškega kongresa v letniku 1968, varšavsko pa v onem iz leta 1973). Acta Litteraria pa so vsebovala predavanja budimpeštanskega komparativističnega kongresa (snopci iz leta 1962). Svoj naslednji kongres bo AICL priredil leta 1976 v Budimpešti. Omenimo naj še časopis Neohelicon, pomembno in cenjeno delovno torišče vzhodne srednjeevropske znanosti in komparativistike nasploh. Madžarska znanost ima za eno svojih poglavitnih nalog, da raziskuje prav književnost tega področja, v dejanskih kontekstih in nenehnem medsebojnem vplivanju. Pri tem ne zanemarija seveda tudi raziskave narodnih literatur. Takšni teksti in komentarji, kot je leta 1964 v Wiesbadnu objavljen Kajkawische Literatur Hadrovicsa Lászla, že sami zase govorijo dovolj.

Tačas izhaja na Madžarskem troje izrecno literarnozgodovinskih slavističnih publikacij: v Budimpešti Studia Slavica, v Debrecenu Slavica, v Segedinu pa Dissertationes Slavicae (razume se, da je v teh revijah dodobra upoštevano jezikoslovje). Modernim in teoretskim raziskovanjem iz svetovne književnosti nudi publicistični prostor »Helikon, razgledi iz svetovne književnosti«, ki izhaja četrtletno. V zadnji številki je prinesel informacijo o Lotmanovih semiotičnih vedah, o češkem strukturalizmu, o poljskih, slovaških in jugoslovanskih literarnozgodovinskih smereh. Revija ima obsežno recenzijsko rubriko, v kateri često izide ocena knjig s slovenskega jezikovnega področja. Tako je Angyal Endre leta 1963 prikazal dela: Božidar Boriko, Na razpotjih časa, 1962; M. Murko, Izbrano delo, pisec teh vrstic pa kritične opombe ob izdaji knjige Ogdalce slovenske književnosti (1973) itd. V Helikonovi rubriki »Kronika« najdejo svoje mesto dogodki iz literarnega sveta, poročila s kongresov, nekrologi. Manj razgibano, vendar za moderno filologijo širše področje razgrinja pred naš Filológiai Közlöny (Filološki glasnik, izhaja od leta 1955), ki prav rad objavi razprave slavističnega značaja. Acta Litteraria objavlja študije v

svetovnih jezikih, izmed slovanskih literatur največ ruske.

Tudi v izrecno literarnih revijah (posebno v Nagyvilágu) so pogostni članki, sestavki in recenzije iz sosednjih slovanskih literatur. Posledica tega zanimanja je bila, da so se na primer Hviezdoslav, Mickiewicz, Slowacki, Mácha, Wolker in Nezval lahko predstavili madžarskim bralcem v samostojnih izdajah. Skoraj je ni umetnine v literaturah slovanskih jezikov, ki bi ne imela enakovrednega madžarskega prevoda. Njegošev Gorski venec, Mickiewicz Pan Tadeusz in več romanov Jakova Ignjatoviča so postali močno popularni, Puškinov Onjegin je v 30 letih doživel več kot 20 izdaj; Iva Andriča in Krleže ne izdajo v tolikšni nakladi, da ne bi pošla. Madžarska izdaja zbranih del Tolstoja in Dostojevskega je popolnoma pošla.

Stopnjuje se tudi zanimanje za slovensko leposlovje. Cankar je madžarskemu bralcu star znanec, medtem ko je med novejšimi zelo uspeh delo M. Bora Šel je popotnik skozi atomski vek, in sicer zato, ker so v madžarskem slovstvu izdali umetnine s podobno problematiko: Illyés Gyla in Déry Tibor, prav tako Juhász Ferenc.

Pregled v obliki naštevanja seveda ne more biti popoln. Predvsem smo si prizade-

vali prikazati in označiti interesantne tipe. Sziklay László je izoblikoval glavno smer tega zanimanja, rekoč v eni svojih razprav: »Die Untersuchungen der modernen vergleichenden Literaturwissenschaft müssen auf ganz Ost- und Südosteuropa ausgedehnt und innerhalb dieses Gebietes die charakteristischen Entwicklungsmöglichkeiten und verwandten Zügen der einzelnen Nationalliteraturen bestimmt werden.« (Raziskave moderne primerjalne literarne vede morajo zaobseči vso vzhodno in jugovzhodno Evropo ter za to področje ugotoviti značilne razvojne možnosti in sorodne poteze med posameznimi nacionalnimi literaturami.)

Ta program je — za zdaj — prejkone označitev naloge. Večina raziskovalcev opravlja primerjavo dveh literatur še na tradicionalen način (največkrat madžarske in po ene sosednje slovanske). Uspeh je že to, da je komparacija dosegla tak razmah. Naslednji korak se bo bržkone usmeril k sintezi večjih enot. Lepi uspehi madžarske literarnozgodovinske slavistike zadnjih 30 let nam zagotavljajo, da lahko zapujemo v nadaljnjo dejavnost madžarskih delavcev na tem področju.

V Budimpešti, decembra 1974

István Fried
Budimpešta

(Prevedel J. Fličar)

Polemika

»TRDOVRATNO PROTESTNIŠTVO« V. NOVAKA OB ZBORNIKU Š. KUZMIČA

Čprav Novakova »polemika« z uredniki in nekaterimi avtorji prispevkov v Zborniku Štefana Kuzmiča, objavljena v 2. številki 21. letnika JiS, po svoji vsebini in tonu ne sodi med običajne polemične spise, menim, da njegovo pisanje zasluži vsaj kratek odgovor, in to 1.) zavoljo njegove napadalne avtoritativnosti (ki pa nima nobene zveze z njegovim »podedovanim protestništvom«, izpovedanim med vrsticami) ter 2.) zavoljo poskusa omalovaževanja nekaterih dognanj o K. življenju in vplivnosti, ki se sicer zrcali v K. delu.

Kakorkoli bi razumel Novakovo prizadelost in užaljenost, da mu na simpoziju o Š. K. ni bilo moč »reagirati« na »najbolj grobe izpade in napake v nekaterih refe-

ratih« (kot to izjavlja v svojem pisanju), me zelo čudi, da je v svoji žolčni zagnanosti izpustil iz vida dejstvo, da pišemo danes tudi Slovenci letnico 1975 in ne letnico izdaje »Slovenske krajine« ali 1935 — pa je zategadelj zelo tvegano, če ne tudi anahronistično — ko se N. po eni strani »zavzema« za znanstveno resnico (sklicujoč se pri tem celo na svojo avtorstvo 19 enot v bibliografiji o Š. K.), po drugi strani pa posredno ali pavšalno odklanja vse, kar bi morda kdo drugi, izven zanj sprejemljivega kroga, novega ali drugačnega zapisal in dodal k podobi Š. K. Za Novakovo zdajšnje pisanje je dokaj značilno tudi zapoznelo odklanjanje mojega »označevanja prekmurskih ljudi« (ali točneje Ivanocija, Klekla) v Panonskem zborniku, prav tako